

ישועה באישון לילה

הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זצוק"ל

ר' הערשל האכסנאי פכר את ידיו באין אונים, לוח השנה הראה כי בעוד שלושה ימים יגיע מועד תשלום ה'ראטע' - דמי החכירה השנתיים לפריץ בעל האחווה, ומאין יבוא עזרו? ההצלחה לא שרתה בפונדק שלו השנה, אך קיווה שלכל הפחות יצליח לעמוד בתשלום השנתי, כדי שלא ישליכו הפריץ לבית הסוהר. אפס, כי אין בידו אפילו מחצית הסכום.

ר' הערשל היה מקושר בכל נימי נפשו ברבו ה'חווה' מלובלין זי"ע. נוהג היה לנסוע אליו לעתים קרובות ולהתבשר מאמרי פיו הקדוש. בצר לו, החליט לנסוע לובלינה. ה'חווה' האזין ברוב קשב למצוקתו, והעתיר בתפילה עבורו. לאחר ששב ר' הערשל לביתו, באורח פלא הזמין לו ה' יתברך את מלוא הסכום לשלם לפריץ.

ומעשה - כך היה: בכפר סמוך התגורר אכסנאי נוסף, שכמו עמיתו ר' הערשל לא ראה ברכה בפונדקו, גם אצלו קרב יום תשלום ה'ראטע', ולרש אין כל. אף עליו ריחפה אימת מאסר ונישול מן הפונדק. כשפגשה זוגתו את אשת ר' הערשל, סיפרה לה על צרתם וחברתה יעצה לה: "אמרי לבעלך שייסע ללובלין, שם שוכן איש אלוקים קדוש, בתפילותיו כבר הושיע אותנו לא פעם, מדוע שלא יפעל ישועה גם עבורכם?".

שבה האישה לביתה והחלה מפצירה בבעלה לנסוע לובלינה אל הרבי. כראותו שאינה מניחה לו, קם ונסע. הוא הגיע ללובלין בצהרי היום, ויפן כה וכה וישאל את היהודי הראשון שנקרה בדרכו: "איה מקום משכנו של הרבי?". שח לו הלה: "הרבי נסע ואינו בביתו".

האכסנאי היה איש תם ופשוט והרהר בלבו: "היתכן כדבר הזה?! בוודאי האיש אינו דובר אמת, כי מן הסתם רבי אינו נוסע אף פעם מביתו". הוא שם פעמיו אל ביתו של ה'חווה', אך גם שם נאמר לו כי הרבי אינו מצוי בביתו. ועדיין פג לבו מלהאמין, והחליט: "אלך אל בית-המדרש, וכאשר אראה שם אדם עטוף בטלית ותפילין יושב ועוסק בעבודת הבורא, אדע כי זה הוא הרבי".

בבואו אל בית-המדרש, אכן ראה שם איש עטוף בטלית ומוכתר בתפילין יושב שקוע בשרעפי קודש. היה זה ה'יהודי הקדוש' מפשיסחא זי"ע. ניגש אליו האכסנאי ביראת-כבוד, הושיט לו את ה'קויטל' עם הפדיון, וסיפר לו את צרתו. אך ה'יהודי הקדוש' סרב לקבל את הפדיון ואמר

אַנְשֵׁי אֲמוֹנָה אָבְדוּ.

אַנְשֵׁי אֲמוֹנָה אָבְדוּ.

בְּאִים בְּכַח מַעֲשֵׂיהֶם:

גְּבוּרִים לַעֲמוֹד בְּפָרֶץ.

דוֹחִים אֶת הַגְּזֵרוֹת:

הֵיוּ לְנוֹ לְחוֹמָה.

וּלְמַחֲסֵה בְיוֹם זָעַם:

זוֹעֲקִים אֶף בְּלַחֲשָׁם.

חֲמָה עֲצְרוּ בְשׁוֹעָם:

טָרַם קְרֹאוֹךְ עֲנִיתֶם.

יִזְדְּעִים לַעֲתוֹר וּלְרִצּוֹת:

כָּאֵב רַחֲמֹתַי לְמַעַנְם.

לֹא הִשְׁבִּיבֹת פְּנֵיהֶם רִיקָם:

מָרַב עֲוֹנוֹנֵי אָבְדָנוּם.

נֶאֱסַפּוּ מִנוּ בְּחַטָּאֵינוּ:

סָעוּ הֵמָּה לְמִנְחָת.

עֲזָבוּ אוֹתָנוּ לְאַנְחוֹת:

פָּסוּ גוֹדְרֵי גֹדֵר.

צָמְתוּ מִשִּׁבְי חֲמָה:

קָמִים בְּפָרֶץ אֵין.

רְאוּיִים לְרִצּוֹתֶךָ אָפְסוּ:

שׁוֹטְטָנוּ בְּאַרְבַּע פְּנוֹת.

תְּרוֹפָה לֹא מְצָאוּ:

שִׁבְנוּ אֵלֶיךָ בְּבִשְׁת פְּנֵינוּ.

לְשַׁחֲרָךְ אֵל בְּעֵת צְרוּתֵינוּ.

עַל אֵלֵינוּ

לעילוי נשמת

הרב אלטר אהרן יצחק

הרשקוביץ זצ"ל

י"ז בטבת תשע"ו

עלות העלוין לשבת

200 ₪ בלבד

בנק דיסקונט סניף 56

השבון 215973

ע"ש: SHCH office

אסמכתא למייל:

Shuly3910@gmail.com

הפצה: אלעד, חדרה, נתניה,
בני ברק, פתח תקווה, רחובות,
מודיעין עילית ואחיסמך

לו: "אני אינני רבי, לך אל הרבי הקדוש מלובלין". האכסנאי בשמעו זאת, נשבר לבו בקרבו ומרוב ייאוש מר ושברון לב התמוטט מתעלף ארצה. כשראה היהודי הקדוש' עד היכן הדברים מגיעים, רכן אליו ועורר אותו מעלפונו, כששבה אליו הכרתו, אמר לו בנימה רחימאית: "הנני הרבי, ועתה הסכת ושמע לעצתי - לך וקנה לך תרנגול גדול, הוא יקיץ אותך משנתך בחצות הלילה ואז תקום ותאמר תהילים, וה' יתברך ישמע שוועתך ויושיע אותך". האכסנאי חזר מעודד לביתו, עשה בתמימות כפי שהורה לו הצדיק וקנה תרנגול. ויהי בחצי הלילה כאשר קרא התרנגול, קם משנתו והחל שופך נפשו באמירת תהילים מעומקא דליבא. בעודו אומר תהילים, והנה דפיקות בדלת. אחד מגויי הכפר הנוהג לפקוד לפרקים את הפונדק, מבקש לקנות בקבוק יי"ש.

הוא נתן לו את מבוקשו והלה הלך לדרכו. כעבור שעה הופיע הגוי שוב, הפעם לחש לו: "יהודי, ראה, אני אוהב לשתות יי"ש אך בניי אינם מניחים לי לשתות", מדי דברו הוציא שק מלא זהובים "הא לך מעות אלו שחסכתי שנים רבות, מכיר אני אותך וסומך עליך, בכל פעם שאבוא, תתן לי לשתות". היה זה סכום עצום. האכסנאי הנפעם מישועת ה', השקיע אותו במסחר וה' ציווה את הברכה בעסקיו, עד שהפך לנגיד מופלג.

אמונת מלאכי השמיטה

הגאון רבי חיים שמולאביץ זצוק"ל

אמר הכתוב "ובשנה השביעית שבח שבחרה לארץ שבת לד', שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור". ילקוט שמעוני: תהלים ק"ג: "ברכו ה' מלאכיו, גבורי כח עושי דברו, לשמוע בקול דברו". ר' יצחק נפחא אומר אלו שומרי שביעית בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד, לשכה אחת לחודש אחד שמא לכל ימות השנה? וזה רואה שדהו שוממה ושותק, יש לך גבור חיל גדול מזה?" ע"כ.

בכוחו של אדם להתגבר על יצרו יום או יומיים, וביותר התחזקות יעלה בידו להתגבר שבוע וחודש, אבל לעמוד כנגדו במשך שנה תמימה, לראות את אדמתך בורה שעמל עליה בזיעת אפיך הפקר לכל, וכל דכפין בא ואוכל את פרי עמלו ויגיע כפיו יום יום במשך שנה תמימה, והוא רואה ושותק, זאת למעלה מכח אנוש. והרי כל התחזקות והחלטה שמקבל אדם על עצמו מתפוררים לאט במשך הזמן. אין זאת אלא כי מלאכים חמה שומרי שביעית, מלאכיו, גבורי כח עושי דברו, כוחם של שומרי שביעית הוא למעלה מן הטבע, ומכלל מלאכי מרום יחשבו. "עושי דברו - לשמוע בקול דברו", אמרו חז"ל (שבת פ"ח א') "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו, דכתי' "ברכו ה' מלאכיו, גבורי כח עושי דברו, לשמוע בקול דברו - קודם עושים ואחר כך שומעים" למדנו מדברי הגמ', כי אמירת "נעשה ונשמע" היא סוד גבורתו של עם ישראל.

גבורת מלאכים המקדימים עשייה לשמיעה, בכח זה הגיעו ישראל למעמד הר סיני, כי לבן תמותה פשוט, אין את הכח הנפשי להיות מוכן ו"עושה" טרם ידע וטרם שמע מה נדרש ממנו ומה עליו לעשות, הכנה זו היא בשימוש מלאכים בלבד, ואף כלל ישראל זכה לכח זה. והוא הכח של שומרי שביעית שאינם שואלים ואינם דורשים מה נאכל". ה"נעשה" לפני ה"נשמע", בגיבורים כאלו אין היצר שולט כלל.

ומצות שביעית זו לא ליחידי סגולה ניתנה ולא ל"ראשונים כמלאכים, אלא לכל ישראל בכל דור ודור ומכאן רוממות מעלתן של ישראל, אומה שלמה נתבעת לשמור צו אשר ראוי להינתן למלאך מרום רב כח, ולא לילוד אשה עפר מן האדמה. והתביעה מעם ישראל על מצוה זו חמורה עד מאד, ולא באה בשביל שלימות ורום המעלה בלבד, שכן התורה מזהירה בפירוש כי על עין שביעית יגלו ישראל מעל אדמתם, כמו שנאמר "אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה, ואתם בארץ אויביכם, אז תשבח הארץ והרצה את שבתותיה כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם כשבתכם עליה" (ויקרא כ"ז), זוהי גדולת ישראל, שכולם נתבעים להיות כמלאכים, ואם לאו הרי עונשם חמור מכל העונשים, עונש גלות, וכל כך למה? כי מן הטעמים שנאמרו במצות שמיטה, הגדול שבהן הוא כדי להשריש בלבם של ישראל מידת הביטחון. אחת לשבע שנים על כל ישראל לחיות במשך שנה תמימה חיים עילאיים ללא כל בסיס טבעי, כי אם להשליך יתבם על ד' ולבטוח בו, ובשנה זו תשתרש בקרבם מדת הביטחון בד', וגחלתה לא תכבה עד השמיטה הבאה, וענין זה הכרח גמור לעם ה'.

על כן הוזהרנו בה בחומרה כזו, ובפרשת שמיטה נאמר "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו, וציוית את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים" [ויקרא כ"ה], ופ' הרמב"ן כונת הכתוב כי בשנה השביעית יאמרו מה נאכל בשנה השמינית. והבטיחנו הקב"ה שאפ"י יה' יוכל אחר שנת השמיטה, תספיק תבואת השנה הששית עד אחר היובל.

פנקס מקופל - המשל והנמשל

הרב אהרן לוי שליט"א

האם חוויתם מימיכם את תחושת חוסר הסיפוק מהנאות החומר? אם כן, דעו לכם כי "וירוס" ההנאה הוא האחראי לכך. הוא אינו מאפשר לאדם לנוח על זרי החומר ומאלצו לבקש את תכליתו הרוחנית. חוסר סיפוק זה נועד לכוון את הנברא אל תכלית בריאתו. אך אין די בחוסר סיפוק מהנאות החומר, כדי לכוון את האדם אל תכליתו. לשם כך דרושה "מפה" ברורה. היכן היא נמצאת?

למרבה הפלא, הוראות הדרך מוצפנות באדם עצמו בעודו ברחם אמו, וכך נאמר במסכת נידה: "למה הולך דומה במעי אמו? לפנקס מקופל. ידיו על שתי צדעיו, ... ראשו מונח לו בין ברכיו, ופיו סתום וטבורו פתוח, ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה... וכיון שיצא לאויר העולם, נפתח הסתום ונסתם הפתוח, שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת. ונר דלוק לו על ראשו, וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו, שנאמר: 'בהלו נרו עלי ראשי'. ואל תתמה, שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיא. ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותם הימים, שנאמר (איוב כ"ט, ב'): 'מי יתנני כירחי קדם... ומלמדים אותו כל התורה כולה... וכיון שבא לאויר העולם, בא מלאך וסוטר על פיו ומשכחו כל התורה כולה, שנאמר (בראשית ד', ז'): 'לפתח חטאת רובץ'. ואינו יוצא משם עד שמשביעים אותו..."

ומה היא השבועה שמשביעים אותו: תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע".

משל העובר נועד להורות את תקוות האדם ואת יכולותיו. מבקש הוא להרחיק את האדם מן הייאוש המסוכן מאוד לאדם הרוחני, כי יש בכוחו לפגוע בליבת רצונו.

אם חפצים אנו לדעת מהו האדם השלם, עלינו להתבונן: למה הוולד דומה במעי אמו? ל"פנקס מקופל". מה פנקס אין בו אלא מה שכתוב בו, כך האדם אינו אלא סך מעשיו. הפנקס מסמל את השכר והעונש, כמאמר חז"ל: "הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים. החנות פתוחה, והחנוני מקיף, והפנקס פתוח, והיד כותבת, וכל הרוצה ללוות יבוא וילווה, והגבאים מחזירים תדיר בכל יום, ונפרעים מן האדם מדעתו ושלא מדעתו, ויש להם על מה שיסמוכו, והדין דין אמת, והכל מתוקן לסעודה".

המשל בא ללמד שהאדם מושגח בהשגחה פרטית ומעשיו "נכתבים". ייחודיות זו היא המבדילה אותו משאר הנבראים וזוהי גם מעלתו. אחריות גדולה מוטלת על כתפיו. יושב העובר ברחם אמו ו"שתי ידיו על שתי צדעיו", כאדם חושב. ללמדנו כי מידת התבוננות הכרחית היא. יכולת החשיבה ניתנת לו ככלי עזר בשל תפקידו הרם.

לאחר שלמדנו על מהות האדם וייחודו, מורה רבי שמלאי על תכליתו, הלא היא הדבקות בה'. דבקות זו לא תושג עד שישווה האדם ל"צורת" בוראו. נפש האדם לא תתאחד עם בוראה עד שישווה את תכונות נפשו לתכונות בוראו.

וכי אפשר לו לאדם להלך אחר השכינה, והלא כבר אמר הרמב"ם: "לו ידעתי - הייתי". התשובה היא שלמרות שאין בכוחו להשיג את דעת בוראו, ביכולתו להכירו מתוך מעשיו.

כדי להגיע להכרה זו, נדרש האדם להניח את "שתי אציליו על שתי ארכובותיו" כעובר. תנוחה זו היא סמל לביטול עצמי. ביטול זה כלפי מעלה, היא עבודת האדם בעולמו, היא המבדילה אותו משאר יצורי תבל.

הדרך לביטול ה"אני" ארוכה ורצופה בסלעי תאוות. כדי להכשיר את עצמנו למסע זה, עלינו להכיר את מהמורות הדרך ולהתגבר עליהן. למדנו במסכת אבות (ד', כ"ז): "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם", נמצא שהמתגבר עליהם, זוכה להיכנס לעולם הנצחי ולהגיע לשלמותו האמיתית. כדי לדעת כיצד לנצח את התאוה נדרש האדם להמשיך ללמוד על מצב העובר במעי אמו: "פיו סתום וטבורו פתוח". האכילה מזינה את גופו של האדם ומעניקה לו חיים. אלא שלפעמים, משתמש בה האדם לצורך הנאת גופו, ולא כדי לספק את צרכיו בלבד. באכילתו דרך פיו, חוברת הנאת החיך לתאוות האכילה, והן מביאות את האוכל לעשות את בטנו - אלוהיו. עלינו לשלוט עליה ולהופכה לאמצעי ולא מטרה.

את התאוה ניתן לרסן כי משכנה בלב, אבל איך ישלוט האדם על רגשותיו? גם זאת למדים אנו מחיי העובר. הוא "אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה", אף אנו ננהג כמוהו. בעודו ברחם אין לו אלא את אמו, ומה מקום לקנאה על אי בודד? כשם שהעובר אין לו אלא מה שתתן לו אמו, כך המאמין בה' אינו מקנא במוכן לחברו, כי הבורא הוא שנתן זאת לחברו. ובמה יקנא?

כנגד יצר הכבוד נאמר: "וראשו מונח לו בין ברכיו". כדי להכניע יצר זה נדרשים אנו להניח את ראשנו בין ברכינו ולנהוג בענווה. במה יתגאה העובר? והרי את כל אשר לו מאמו הוא מקבל, ואין לו משל עצמו

מאומה. - תלותו של העובר באמו מלמדת על תלות האדם בבוראו. הכרה זו בכוחה לבטל את הגאווה ולהכניע את תאוות הכבוד המפעפעת בלב כל אדם. כגודל הכרתו בתלותו, כך תהיה עצמת ענוותנותו.

בראות האדם כל זאת, אולי תיפול רוחו בקרבו ויחשוב חלילה על נמיכות קומתו. לכן מגלה לנו הגמרא: "ונר דלוק לו על ראשו". אין נר אלא נשמה, שנאמר במשלי (כ', כ"ז): "נר ה' נשמת אדם". ברחם אמו העובר נקי מחשכות החומר ונשמתו מאירה בשלמותה, ומתוך כך הוא "צופה ומביט מסוף העולם ועד סופו". בנוסף "מלמדים אותו את כל התורה כולה". מראים לו את כוחה העצום של נשמתו, שמכוחה הוא זוכה לאור התורה הגדול.

עם לידתו נודד האדם משלטונה של הרוח אל מחוזות החומר. נפילתו בשבי חוקי הזמן והמקום היא ה"מלאך שסוטר על פיו ומשכחו את כל התורה כולה", שהרי הצטמצם אור הנשמה ונכלא בגופו, עד העת שבו תשוב הרוח אל האלוקים אשר נתנה. עם לידתו האדם עלול לחשוב כי הגיע אל המנוחה ואל הנחלה. לכן, בטרם צאתו לדרכו הארוכה, "משבעים אותו... תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע". כל עוד נשמה באפו על האדם לדעת כי לא הגיע אל תכליתו. תמיד עליו להשתדל לכבוש שטחים שטרם נכבשו.

בתחילת פרשת תזריע אומר המדרש: "אם זכה אדם, נוחל שני עולמות, הזה והבא. ואם לאו, בא לתת דין וחשבון. אם זכה אדם, אומרים לו: אתה קדמת לכל מעשה בראשית, ואם לאו, גרוע הוא מבעל חיים הממלא את יעדו, ו"אומרים לו: יתוש קדמך". כאשר אנו ממתנינים בחדר הלידה, נחשוב לרגע: "למה הולד דומה", ונאחז לו שיזכה ויאמרו לו: "אתה קדמת לכל מעשה בראשית".

השגחה כללית ופרטית

הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצוק"ל

ידוע הכלל שהציב הרמב"ם ז"ל: שהקב"ה אינו משגיח באופן אישי על בעלי החיים אלא על מיניהם (מורה נבוכים ג, יז), אבל טעות הוא לחשוב שלחסרון החשיבות שאר בעלי החיים (חוץ מהאדם) אין הקב"ה מתעניין בהם ואינו יודע פרטיהם כביכול. זה אינו, כי קיים כל הנמצאים תלוי ברצון ה' ומחשבתו, כמו שכתוב "ואתה מחיה את כולם (נחמיה ט, ו), "ולפי שהוא יודע עצמו... יודע הכל ואין דבר נעלם ממנו (רמב"ם הל' יסודי התורה ב, ט).

אבל הענין הוא כך. "השגחה" פירושה: הנהגה לפי התכלית. כל הבריאה נבראת ע"י בורא אחד ב"ה ולתכלית אחת. כל אשר יש לו בחינה מיוחדת בחלקי התכלית שייכת בו השגחה מיוחדת לפי בחינת התכלית שלו. והנה כל מין, בחינה מיוחדת לו בהיותו כלי באיזה אופן לתכלית, מה שאין כן פרטי כל מין ומין, שבדרך כלל אין נפקא מינה לתכלית אם פרט זה קיים או לא. וזה פירוש מה שאמרו שבבעלי חיים יש השגחה למינים ולא לפרטים. רק במין האדם כל פרט ופרט מיוחד בבחירה וע"כ שייכת השגחה פרטית לכל אחד ואחד.

ומה שאמרו שבהשגחה כללית המקרים הקורים הם לפי הטבע, פירושו: שכך רצונו ית' שכל מה שיקרה לאותם שהם תחת השגחה כללית יראה כאילו הוא על פי טבע. התכלית דורשת שהאדם הבוחר יחיה בתוך סביבה המלאה בעלי חיים וצמחים ממינים

שונים ומגוונים החיים בתוך מסגרת כאילו טבעית, ועל רקע זה יעשה בחירותיו ויעמוד בנסיונותיו. וזה ביאור מה שאמרו שהמקרים בהשגחה כללית הם לפי הטבע. - גם במין האדם יש שנמצאים תחת השגחה כללית, שיש השגחה פרטית מכוונת למי שהוא עובד ה' לשמה, שהכלים לעבודתו ניתנים לו לפי צרכי הן שגרתיות בלי כל הכרה פנימית, יתכן שתכליתו היא להיות בלי עבודתו הרוחנית. מאידך, מי שאינו עובד ה', או שהמצוות שעושה הן שגרתיות בלי כל הכרה פנימית, יתכן שהינו כלי לצדיק הפנימי, ואז ההשגחה עליו לא לפי מצוותיו (שאינן להן ערך רב), אלא לפי תכליתו, שהיא להכין "סביבה" בעולם הזה עבור הצדיק. וזו נקראת "השגחה כללית", כי יתכן שצורך הצדיק ידרוש חלק שווה בעולם הזה להרבה בני אדם למרות השוני במעשי המצוות שלהם.

גם הבאנו שם את דברי רבי עובדיה ספורנו בסוף פ' תזריע (יג, מז): "... אמנם הנרדמים אשר לא .. התעוררו כלל... [והם כל בני עכו"ם ורוב האומה הישראלית זולתי יחידי סגולה הם בלי ספק תחת הנהגת הטבע]. וצריך עיון, כי בספרים הקדושים מבואר שכל ישראל הם תחת השגחה פרטית. אבל כבר ביארנו שכל ההשגחה מבוססת על עבודת ה' של האדם והכלים הנדרשים לה. ועבודה נמדדת לפי בחינת ה"לשמה" שבה, והנה כל ישראל, אפילו בדרגה הנמוכה ביותר, יש בו ניצוץ לשמה, בבחינת "לא מאסתים ולא געלתים לכלתם" (כמו שהזכרנו בהרבה מקומות). על כן גם מי שבדרגה זו, יתכן שתהיה השגחה עליו לסגור בפני הסטרא אחרא שלא יבלע גם נקודה זו האחרונה.

ובדרך כלל, בישראל ההשגחה הפרטית באה על פי הנדרש לו לעבודת ה' שלו, אלא שהיא ג"כ מוגבלת בתוך מסגרת כללית יותר, כגון שהוא כלי לסביבה של צדיק או שזכויות של אחרים מגינות עליו וכנ"ל. גם באומות העולם משפט כל אחד ואחד לפי מעשיו, ומכל מקום גמר דינו בא מתוך מבט של קיום העולם הזה כנ"ל, והדין פועל בתוך מסגרת תכלית זו. הרי שדברי רבי עובדיה ספורנו הנ"ל מהווים פן אחד של עניין זה אבל יש פנים אחרות, ונאמר על לב האדם "עקב הלב מכל" (ירמיה יז, ט) והוא מסובך מאד כידוע, ולעומתו גם ההשגחה עליו אינה פשוטה כלל.

השגחה פרטית

הרב אריה כרמל שליט"א

רבי עובדיה ספורנו בסוף פ' תזריע (יג, מז) אומר: "... אמנם הנרדמים אשר לא .. התעוררו כלל... [והם כל בני עכו"ם ורוב האומה הישראלית זולתי יחידי סגולה הם בלי ספק תחת הנהגת הטבע]. משמע שהשגחה פרטית היא רק ליחידי סגולה. ומקור הדברים נראה שהוא מה שכתב רמב"ן עה"פ "כי ידעתיו וגו'" (וירא יח, יט) וז"ל: "... כי ידעת השם שהיא השגחתו בעולם השפל היא לשמור הכללים, וגם בני אדם מונחים בו למקרים עד בא עת פקודתם - (היינו עד עת מותם ועד בכלל) - אבל בחסידיו ישום אליו לבו לדעת אותו בפרט להיות שמירתו דבקה בו תמיד, לא תפרד הידיעה והזכירה ממנו כלל, כטעם לא יגרע מצדיק עיניו, הנה עין ה' אל יראיו [...] להציל ממות נפשם וגו' וזולת זה". גם מדבריו משמע שהשגחה פרטית דבקה רק בחסידי עליון, וכל שאר בני אדם, בלי לחלק בין ישראל

ואומות העולם, מונחים למקרים של ההשגחה הכללית. - אבל לכאורה זה תמוה, כי הרמב"ם, שהוא מרא דהאי שמעתתא, לא כתב כן, שהרי הרמב"ם במורה נבוכים כותב: כל אחד מבני האדם שהשיג מאותו השפע מנה יתרה [היינו השפע האלוקי המצוי במין האדם, כלומר השכל האנושי... תהיה ההשגחה בו יותר בהכרח... ואם כן לא תהיה ההשגחה האלוקית באישי כל מין האדם באופן שווה אלא יהיו להם יתרונות זה על זה בהשגחה כיתרון שלמותם האנושית... אבל הסכלים הרשעים הרי כפי מה שנעדר להם מאותו השפע ירד מעמדם ונכללו במערכת שאר... בעלי חיים, נמשל כבהמות נדמו." הרי שהרמב"ם לכאורה כותב ההיפך מהנ"ל, ומייחס מידת-מה של השגחה פרטית לכל, חוץ מלרשעים גמורים. ואין לומר שרמב"ן חולק על רמב"ם, כי בפירושו לאיוב על הפסוק "לא יגרע מצדיק עיניו" (לו, ז), בענין ההשגחה הפרטית, כתב: "והענין הזה בארו הרב זצ"ל ביאור יפה בספר מורה הנבוכים, וצ"ע.

ועוד קשה, מאחר שכתב רמב"ן שכל בני אדם חוץ מחסידים גדולים מונחים בעולם למקרים, איך זה כתב בסוף פרשת בא: "אין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברנו ומקרנו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים בין ביחיד." וגם זה צ"ע.

אבל לפשר הדבר עי' רבנו בחיי (וירא יח, יט) שכתב (בביאור שיטת רמב"ן) שהביטוי "השגחה פרטית" מתייחס לשני ענינים חלוקים: (א) ההשגחה באדם לידע כל פרטי מעשיו ומחשבותיו "לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו" (ירמיה לב, יט), וזה נאמר על כל המין האנושי כמו שכתוב "ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ היצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם" (תהלים לג, יד-טו). (ב) ההשגחה בו להגין עליו ולהצילו מן המקרים, ואין זה בכל אדם ואפילו בישראל, כי אם בצדיקים גדולים. ובזה מתורצת קושייתנו, כי כשאמר רמב"ם שההשגחה היא על הכל חוץ מן הרשעים הגמורים כוונתו למין הראשון של ההשגחה, וכשאמר רמב"ן שההשגחה דבקה רק בצדיקים וחסידיים כוונתו למין השני של ההשגחה, שהוא שמירתם והצלתם שלא כדרך הטבע מפגעי ומקרי הזמן. ועל המין הראשון כתב רמב"ם שההשגחה היא שונה לכל אחד ואחד לפי דרגתו ודבקותו בתכלית, אבל השמירה מפגעים כתב רמב"ם (ג, נא) שהיא שייכת רק במי שדבקה מחשבתו בה' תמיד בלי הפסק כלל

ובזה מבואר גם שאין סתירה בין מש"כ רמב"ן בפרשת וירא (שמדבר בשמירה מפגעים) למש"כ בפרשת בא (שמדבר בהשגחה תמידית לפי מעשיו). אבל מש"כ שנאמין בכל דברינו ומקרנו שכולם נסים וכו'" זה מבואר עי' רמב"ן עצמו בפרשת בחוקותי (כו, יא) ששם כתב: "והכלל כי בהיות ישראל שלמים והם רבים לא יתנהג ענינם בטבע כלל לא בגופם ולא בארצם, לא בכללם ולא כיחיד מהם, כי יברך השם לחמם ומימם ויסיר מחלה מקרבם וכו'". והיינו שמדבר במצב שישראל שוכן לשבטיו בארץ הנבחרת אשר ה' שוכן בתוכה והעם בכלל ובפרט שלמים עם ה' ושומרים את חוקי התורה ומשפטיה, ואז נוכל להיות בטוחים שכל ענינינו יתנהלו בהשגחה פרטית מעולה, למעלה מדרך הטבע. ועי' פירושו לפרשת תזריע בענין נגעי בגדים (יג, מז) שכתב כן.

עקב עליית מחיר הנייר בעולם, מחיר העלון לשבת הינו: 220 ₪ בלבד

לתרומות: בנק דיסקונט, סניף 56, חשבון 61135 | מייל לפרטים: shuly3910@gmail.com

--נא לשלוח אסמכתא למייל הנ"ל--